

9. Левшенюк В. Я. Работа фізичного практикуму “Дослідження броунівського руху” з використанням інноваційних технологій / В. Я. Левшенюк, В. І. Тищук // Фізика і астрономія в школі. – 2009. – № 1. – С. 19-23.

Мислинчук В. А., Семещук І. Л., Тищук В. І. Развитие изучения фундаментальных опытов в школьном курсе физики.

В статье рассматривается роль фундаментальных исследований в развитии физических знаний, их классификация, а также технология организации и проведения учебного физического эксперимента по изучению фундаментальных физических опытов в школьном курсе физики.

Ключевые слова: учебный физический эксперимент, фундаментальные физические опыты.

Mislinchuk V. O., Semeschuk I. L., Tischuk V. I. Development of study of fundamental experiments in the school course of physics.

The article discusses the role of basic research in the development of physical knowledge, their classification, as well as technology of the organization and conduct of the school physics experiment to study the fundamental physics experiments in the school course of physics.

Keywords: educational experiment in physics, fundamental physics experiments.

УДК:616.37

Мозгова Г. П., Уваркіна О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті проведений огляд та аналіз особливостей формування особистості під впливом соціально-психологічних факторів.

Ключові слова: суспільство, особистість, екосоціальне середовище.

Наукова теорія і практика підтверджує, що в процесі історичного розвитку виникають соціально-культурний, економічний і інші варіанти розширення суспільства, що призводить до утворення раніше не існуючих популяційних субгруп, представники яких характеризуються особливим сполученням психофізичних і соціально-психологічних особливостей.

Для них властиві ознаки загальної соціокультурної депривації, що обертається для дітей соціокультурною занедбаністю, а для частини їх – затримкою психічного розвитку (ЗПР) біосоціокультурального генезу, у виникненні якої велике значення належить погіршенню харчування, зниженню якості медичної допомоги малозабезпеченим верствам населення, закриттю дошкільних установ та ін.

У випадку несприятливого проходження однієї з фаз розвитку об'єктних відносин та загострення центрального конфлікту формуються такі особистісні характеристики : недовіра, сором'язливість та сумніви у власних силах, почуття агресії чи провини, почуття власної неповноцінності, яке призводить до порушення міжособистісних стосунків, суспільно-дезадаптивних форм поведінки, порушень адаптації, а також і до психосоматичних розладів.

Вчення про тісний взаємозв'язок самопочуття з психічним станом людини, про соматичний резонанс психічних процесів у вигляді функціональних, а при тривалому перебігу, хронічних порушень тих чи інших органів та систем, червоною ниткою проходить через всю історію медицини.

Психосоматичні співвідношення це проблема не сьогоднішнього дня й не тільки медична й соціальна проблема. У широкому змісті цього слова – це проблема існування

людини.

По суті, психосоматичні розлади, так звані хвороби адаптації, це велике коло розладів, що поєднують у собі й депресивні розлади із соматичними порушеннями, і різні психічні розлади, що включають, тією чи іншою мірою, соматичні, які, на якомусь етапі захворювання, переважають і розцінюються як просто соматичні без зв'язку або у зв'язку із психічними порушеннями.

В якості психологічних характеристик, які визначають ймовірність виникнення психосоматичних розладів досліджувалися особливості реагування на стресові “життєві події” (Г. Сельє, Т. Холмс), глибинні інтрапсихічні конфлікти, специфічні особистісні профілі (Ф. Александер, Ф. Данбар), окремі особистісні риси (В. І. Симаненков, О. Т. Жузжанов), особливості фрустраційних реакцій, особливості особистісних акцентуацій (О. І. Тельнова, П. А. Капіщев), типи соціально-психологічних дезадаптацій (Т. А. Айвазян, Ю. М. Губачов).

Дослідники, підкреслюючи значимість факторів ризику у виникненні й поширеності психічних розладів у дітей, у тому числі шкільного віку, вказує, що найбільш значимими з них є: анти- перинатальні та постнатальні патогенні фактори, нервовість матері (підвищена нервова чутливість, нервове ослаблення, порушення сну, вегето-судинна дистонія), соматичне ослаблення батьків і ін. У зв'язку із цими та іншими факторами психічний дизонтогенез є чинником психічного ризику першого порядку й зустрічається, наприклад, в 30% міських дітей, що проявляється насамперед у вигляді неврозів і інших прикордонних психічних розладів. Було доведено, що соціальні зміни супроводжуються ростом психічних, а не невротичних, як це часто стверджується у вітчизняній літературі, станів.

Виявлено високий рівень прикордонних психічних розладів із симптомами затримки психічного розвитку в школярів. Часто емоційний конфлікт у цьому віці не усвідомлюється.

Особливо яскраво ця декомпенсація проявляється саме в шкільному віці. В основі складних форм психічної адаптації дітей до мінливих умов життя лежить взаємодія механізмів – біологічних і психологічних, соматичних і особистісних.

Було також встановлено, що у школярів молодших класів неповноцінне органічне тло сприяло погіршенню психічного здоров'я в кожного другого школяра, наявність соматичного хронічного захворювання – у 60% дітей і несприятливі сімейно-побутові умови – у 40% школярів.

Аналіз структури сучасних психосоматичних захворювань у дітей свідчить про превалювання та збільшення частоти таких тяжких нозологій, як виразкова хвороба, цукровий діабет, ревматоїдний артрит, неспецифічний виразковий коліт, що спричиняють в подальшому інвалідацію пацієнтів з розвитком депресивних станів, неврозів, соціальної та педагогічної дезадаптації.

Аналіз науково-медичних джерел, які були присвячені проблемам психосоматичних розладів, дозволив нам виділити два основних підходи, в рамках яких по-різному вирішується питання про роль, яку відіграють психологічні чинники в етіології психосоматики.

Перший підхід (загальний) більшу увагу приділяє вивченню психологічних факторів, що мають вплив на всі без винятку психосоматичні розлади.

У рамках другого з них, який може бути названий специфічним, кожному захворюванню відповідає свій власний тип психологічних особливостей, свій паттерн емоційних проявів, окрема конфігурація рис особистості.

Ф. Данбар висунула концепцію залежності психосоматичної патології від тих або інших профілів особистості.

Медицина оперує багаторівневим реєстром діагностики особистості .

Насамперед лікар визначає темперамент хворого, під яким розуміє сукупність властивостей “нормальної” у психічному відношенні людини.

Індивідуальні особливості особистості визначаються активністю й емоційністю в їх

динамічних проявах.

Виділяють 4 типи темпераменту, розходження яких у цей час трактується відповідно до типів вищої нервової діяльності по І. П. Павлову.

Меланхолійний темперамент (такі особистості становлять більшість у популяції) визначається перевагою слабості збуджувального процесу; це люди із проявами пригніченого настрою, песимістичною самооцінкою, невір'ям у власні сили, що легко впадають у зневіру, схильні до дратівливості.

Холеричний темперамент визначається вродженою слабкістю гальмування, що, як правило, поєднується з неврівноваженістю при досить високій рухливості нервових процесів.

Зовнішні прояви – легка збудливість, непосидючість, квапливість у діях, поривчастість, швидкість виникнення афективних реакцій.

Обидва типи виявляють схильність до підвищеного нейротизму (по Г. Айзенку), але якщо меланхолійний тип відноситься до інтравертного, то холеричний – до екстравертного варіанту особистості.

Сангвінічний темперамент характеризується силою збуджувального й гальмівного процесів, а також їхньою врівноваженістю.

Таких людей у популяції менше, ніж представників всіх інших типів (11-12 %); це особистості активні, живі, оптимісти, що не втрачають настрої в складних ситуаціях. Це люди справи, вольові, рішучі, емоційні й врівноважені. Сангвініки – екстраверти з низьким показником нейротизму.

Флегматичний темперамент на відміну від сангвінічного характеризується малою рухливістю збуджувального процесу, тому такі люди мляві, не активні, мало залежні від зовнішніх впливів, вони інертні, малоемоційні, повільні, неговіркі. По Г. Айзенку – це тип інтравертний, стабільний.

По П. В. Симонову різні темпераменти виявляють специфічну для них емоційну спрямованість – лють для холерика, смуток для меланхоліка, променисту веселість для сангвініка, олімпійський спокій для флегматика.

Природно, що картина соматичного захворювання, що особливо приймає хронічний характер, буде мати різні оцінки залежно від темпераменту пацієнта. Тому, наприклад, пацієнти меланхолійного темпераменту, як представники слабкого типу нервової системи, як правило, хворіють “важче”, ніж холерики або сангвініки, і це повинне враховуватися й прийматися до уваги при лікуванні.

Поняття й принципи культури формує особистість у суворо заданому напрямку, що характеризується певним, конкретним психічним станом, у рамках якого відбуваються характерні психічні процеси.

Отже, при зміні психічного стану особистість виходить за рамки конкретної культури соціуму. Це глобальний психічний стан, обумовлений соціумом, називають типом психіки або соціальною акцентуацією особистості. Наслідком цього є те, що будь-яка особистість, будь-який характер обов'язково акцетуйовані в тому або іншому ступені, тобто розвинені нерівномірно сильно в одній області на шкоду іншим (тобто негармонійно). Саме у результаті цього й виникає, на нашу думку, ті або інші захворювання як наслідок недорозвинення психічних і тілесних задатків, закладених генетично. Всі захворювання розплата за недорозвинені потенційні можливості психіки та тіла.

Використана література:

1. *Антропов Ю. Ф.* Психосоматические расстройства у детей / Ю. Ф. Антропов, Ю. С. Шевченко – М. : Из-во НГМА, 2000. – 320 с.
2. *Бройтигам В.* Психосоматическая медицина : кратк. учебн. / Бройтигам В., Кристиан П., Рад М. ; пер. с нем. Г. А. Обухова, А. В. Брунека ; предисл. В. Г. Остроглазова. – М. : ГЭОТАР МЕДИЦИНА, 1999. – 376 с.
3. *Исаев Д. Н.* Психосоматическая медицина детского возраста / Д. Н. Исаев. – СПб. : Спец. лит., 1996. –

- 454 с.
4. *Максимова Н. Ю.* Курс лекций по детской патопсихологии / Н. Ю. Максимова, Е. Л. Милютинина : учебное пособие. - Ростов н/Д. : Феникс, 2000. – 576 с.
  5. *Смулевич А. Б.* Психосоматические расстройства (клиника, терапия, организация медицинской помощи) / А. Б. Смулевич // Психиатрия и психофармакотерапия. – 2000. – Т. 2.
  6. *Эверли Дж.С.* Стресс. Природа и лечение / Эверли Дж. С., Розенфельд Р.; пер. с англ. – М. : Медицина, 1985. – 224 с.
  7. *Dunbar F.* Synopsis of psychosomatic diagnosis and treatment / Dunbar F. // St. Louis., Mosby, 1948. – 243 p.

Мозговая Г. П., Уваркина Е. В. Воляние социально-психологических факторов на формирование личности.

В статье проведен обзор и анализ особенностей формирования личности под влиянием социально-психологических факторов.

Ключевые слова: общество, личность, экосоциальная среда.

Mozgovaj G., Uvarkina E. Impacy of social and psychological factors on the formation of the person.

The article provides an overview and analysis of the characteristics of identity formation under the influence of socio-psychological factors.

Keywords: society, personality, environmental and social surroundings.

УДК 372.852

Мохун С. В.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ
ЛАБОРАТОРНОГО ПРАКТИКУМУ З АСТРОНОМІЇ**

У статті розглядаються особливості проведення лабораторного практикуму з астрономії для студентів педагогічних закладів та як приклад наведено основні аспекти проведення лабораторного практикуму з астрономії в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка.

Ключові слова: лабораторний практикум, астрономічний експеримент, астрономічні спостереження, практичні вміння і навички.

Особливістю курсу загальної астрономії в педагогічному закладі є його оглядовий, ознайомлювальний, характер, оскільки сучасна астрономія – це не просто одна наукова дисципліна, а величезний комплекс, що включає велику кількість наук.

Відповідно до освітнього стандарту в результаті вивчення курсу загальної астрономії студент повинен:

– *мати уявлення:* про основні етапи розвитку астрономії; про основні проблеми сучасної астрономії; про будову Всесвіту; про основні космічні об'єкти.

– *знати:* масштаби навколишнього світу; основні методи астрономічних досліджень; сузір'я і основні об'єкти зоряного неба; основні досягнення сучасної астрономії; фізичні характеристики основних, важливих для людини об'єктів Всесвіту, таких як Земля, Місяць, Сонце, Галактика, Метагалактика.

– *вміти:* користуватися рухомою картою зоряного неба для різних цілей (визначати зоряний час, визначати час і азимут сходу і заходу небесних світил, умови видимості того або іншого об'єкту, визначати місце розташування Сонця на екліптиці, визначати тривалість світлового дня і ночі і так далі); визначати умови сходу і заходу будь-якого